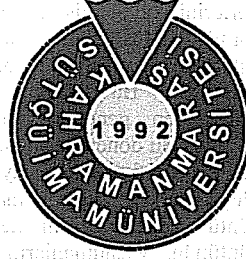

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

ULUSLARARASI İSLÂM VE MODEL İNSAN
SEMPOZYUMU
CİLT III

International Symposium On Islam And Model
Human

المؤتمر الدولي عن الإسلام والإنسان النموذجي

26-27-28 Nisan 2018 – KAHRAMANMARAŞ

Adres:

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Sosyal İşler Dairesi
Başkanlığı Kültür ve Turizm Şube Müdürlüğü
(0 344 223 76 71)

&

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı
Tel: (0344 300 27 01)–

e-mail:

islamvemodelinsansempozyumu@gmail.com

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

**ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN
SEMPOZYUMU
26-27 NİSAN 2018**

İmtiyaz Sahibi

Fatih Mehmet ERKOÇ
Büyükşehir Belediye Başkanı

Genel Yayın Koordinatörü

Cevdet KABAKCI
Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa SEMERCI
Kültür ve Turizm Şube Müdürü

Editör

Prof. Dr. M.Akif ÖZDOĞAN
Doç. Dr. Faruk ÇİFTÇİ
Dr. Öğr. Üyesi Fatih TİYEK
Dr. Öğr. Üyesi Veli ABA
Arş. Gör. Sezai KORKMAZ
Arş. Gör. İrfan KARA

Yayına Hazırlayan

Ömer Yalçın OVA - Mehmet CANLI

Dizgi&Mizanpaj ve Tasarım

Arş. Gör. Sezai KORKMAZ - Arş. Gör. İrfan KARA
Fikir Ajans

ISBN

978-605-4996-62-9 (Tk.) - 978-605-4996-63-6

Basım Tarihi: 2018

Yapım & Baskı: Fikir Ajans

Yönetim Yeri

Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı

Kültür ve Turizm Şube Müdürlüğü

0 (344) 225 24 15 - 16

www.kahramanmaras.bel.tr

**Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kahramanmaraş Büyükşehir
Belediyesinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz,
hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz.**

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

TESLİMİYET BAĞLAMINDA ARKETİP OLARAK SAHABE

Doç. Dr. Abdullah ÜNALAN*

1. GİRİŞ

İslam'ın teşriinde Kur'an-ı Kerim neyse, Resûlullah (s) da odur. Resûlullah (s) olmadan imanın geçersiz olması O'nun yetkisinin en açık göstergelerindendir. Resûlullah (s) olmadan Kur'an ve hükümlerinin anlaşılması, uygulanması mümkün değildir. Zira O, Kur'an'ın en büyük müfessiri, hükümlerinin en büyük mübeyyini ve İlahî mesajların en ideal mübelliği ve uygulayıcısıdır.

Hız. Peygamber (s)'in öneminin vurgulandığı, konunun belirlendiği, yüceliğinin ifade edildiği pek çok Kur'an pasajı bulunmaktadır: *"Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salavat getirirler. Ey Mü'minler! Siz de O'na salavat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin."*¹

*"Senin şanını ve ününü yüceltmedik mi?"*²

*Hayır, Rabbine andolsun ki onlar (ey Peygamber), aralarında anlaşmazlığa" düştükleri her konuda seni hakem yapmadıkça ve sonra da senin kararına kalplerinde hiçbir burukluk duymaksızın tam bir teslimiyetle tabi olmadıkça, (gerçekten) inanmış" !olmazlar*³

Ayet Hız. Peygamber (s)'in, beşerî ölçülerle İslam'ı pratize ettiğini ve müşahhaslaştırdığını kesin bir dille ortaya koyduğu gibi, Onu en ideal şekilde vahyin gölgesinde müşahhaslaştıran, kendi yorum ve kriterlerini koyma yetkisine sahip olduğunu da vurgulamaktadır. Bu yetkiden soyutlanması ve adeta-işlevsiz hale getirilmesi, o yüce şahsiyetin misyonuna aykırı olduğu gibi Allah'ın hükmüne de bir karşı koymadır

Aynı şekilde sahabenin 'tam bir teslimiyetle' Allah ve Resûl'ünün emir veya .nehiyse normlarını uyguladıklarını da ortaya koymaktadır

ve hem İslam'ı uygularken hem tarihin en ideal Resûlullah (s) bir beşerdir⁴ beşerî neslini yetiştirirken, geçmiş peygamberlerin tecrübelerinden de yararlanarak⁵ ölçülerle hareket etmiş; amacına ulaşmak için beşerî bütün riskleri göze almış, acı, ızdırab, hakaret ve sürgünleri yaşamıştır. Bunu yaparken, misyonunu ruh ve beden .bileşkesiyle realize etmiştir

Hız. Peygamber (s)'e Ay'ı iki bölmesi, parmaklarından suyun fışkırması, bir bardak sütü 70-80 sahabeye içirmesi gibi mu'cizeler nisbet edilerek yüceliği ifade edilmeye çalışılmaktadır. O'nu yücelten ve evrenin en büyük şahsiyeti haline getiren, O'nun ötesinde gerçekleştirilen bu mu'cizeleri değil, insanlık tarihinde emsali .görülmemiş ve görülemeyecek arketip bir toplum yetiştirmesidir

Bu sunumda, o yüce önderin yetiştirdiği ve ideal bir örnek teşkil eden sahabenin Allah ve Resûlüne teslimiyetine ve bu teslimiyeti fiilî hayata nasıl .yansıtıklarına birkaç örnek vereceğiz

2. TESLİMİYET

*Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

¹ 33/Ahzab, 56. Allah'ın 'salat'ı rahmet etmek ve kulunun şan ve şerefini yüceltmektir.

² 94/İnşirah, 4. 'İman etmede, ezanda adımı adıyla bir araya getirdi.' Şatbî, Ebu İshak İbrahim b. Musa (v. 790/1388), *el-Muvafakat fi Usûli's-Şeria*, Daru'l-Ma'rife, Beyrut ty., II. 254).

³ Nisa, 4/65.

⁴ 18/Kehf, 110; 26/Şuara, 154, 189; 41/Fussilet, 6.

⁵ "Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin" diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı" (Şûra, 42/13).

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

Teslimiyet kelimesi, İslam, selam kelimelerinin de türediği s-l-m mastarıdır. Se-li-me fiili 'teslim olma, kendini verme, boyun eğme, esir olma, bir işten kurtulmak, berî olmak' anlamlarına gelirken, if'al babından es-le-me fiili 'barış yapmak, barışın şartlarına uymak, bir şeyi sahibine vermek' gibi manalarına gelir.⁶

İslamî terim olarak 'Allah ve Resûlü'nün talimatlarını sorgulamadan kayıtsız, şartsız yerine getirmek' demektir: "*Hayır, Rabbine andolsun ki onlar (ey Peygamber), aralarında anlaşmazlığa düştükleri her konuda seni hakem yapmadıkça ve sonra da senin kararına kalplerinde hiçbir burukluk duymaksızın tam bir Bu, hakka'l-yakîn imana ⁷! Teslimiyetle tabi olmadıkça, (gerçekten) inanmış olmaları* :ve İslam'a mutlak bağlılığa ulaştırılan bir duygudur

Bütün benliğini Allah'a teslim eden, daima iyilik yapan ve her türlü " batıldan yüz çeviren İbrahim'in inanç sistemine, Allah'ın onu sevgisiyle yüceltiğini ⁸ ?görerek uyan kişidendaha güçlü iman sahibi kimdir

"Mü'minler, düşman birliklerini gördüklerinde: 'İşte Allah ve Resûlü'nün bize va'dettiği! Allah ve Resûlü doğru söylemektedir' dediler. Bu (orduların gelişi), onların ancak imanlarını ve Allah'a bağlılıklarını (teslimiyetlerini) güçlendirir."⁹

"Havariler dediler ki: 'Allah'ın yardımcıları biziz: Biz Allah'a inandık, Sen de şahit ol ki biz Allah'a teslim olan Müslümanlarız."¹⁰

Müslümanın karşılığı olan müslim kavramı işte bu mutlak teslimiyeti ifade etmektedir. Bu bağlamda İslam, 'İlahî otoriteye boyun eğmek, talimatlarına sorgusuz uymak, barış ve güven ortamını sağlayarak sürekliliği için gereken bütün çabayı göstermek' demektir.

Kainat 'ister-istemez' irade dışı Allah'a teslim olmuşken¹¹ müslüman bilinçli ve hür iradesiyle O'na ve Resûlü'ne teslim olmaktadır. Böylece hem kendisiyle, hem evrenle barışık hale gelir ve huzur bulur.

Bu, "*Alemlerin Rabbi'ne teslim oldum*"¹² diyen İbrahim (as)'ın inandığı İslam'dır. Bu, "*Babacığım! Emrolduğum şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun*"¹³ deyip boynunu bıçağın altına uzatan İsmail (as)'ın teslimiyetidir. Bu, "*Semi'nâ ve eta'nâ/duyduk ve itaat ettik*"¹⁴ diyen sahebenin mutlak teslimiyetidir.

Allah ve Resûlü'nün öngördüğü teslimiyet bir akıl tutulması, akli saf dışı bırakmak ve analiz yapmadan körü körüne bir taklitçilik değil, beşerî ölçüleri aşan konularda iyi tanıdığı, hakkaniyetine inandığı ve asla yanlış yapmayacaklarından emin olduklarına güvenmek, onlara inanmak ve güvenmektir. Tıpkı bindiği uçağın pilotuna, geminin kaptanına ve başvurduğu doktoruna teslim olduğu gibi.

Teslimiyet yoksa güvenmek, güvenmek yoksa itaat, itaat yoksa kulluk da yoktur. Peygamberler de bu teslimiyet makamına yükselmek için niyazda bulunmuşlar: "*Ey Rabbimiz! Bizi Sana boyun eğenlerden (teslim olanlardan) kıl, neslimizden de sana itaat eden (teslim olan) bir ümmet çıkar, bize ibadet usûllerimizi*

⁶ İbn Manzûr, Lisanü'l-Arab, s-l-m maddesi, VII. 240-244.

⁷ Nisa, 4/65.

⁸ Nisa, 4/125.

⁹ Ahzab, 33/22.

¹⁰ Bakara, 2/131; Al-i İmran, 3/20; Maide, 5/44; Mü'min, 40/66.

¹¹ "*Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Oysa göklerde ve yerde olanların hepsi ister-istemez O'na teslim olmuştur ve O'na döndürülüp götürüleceklerdir.*" (Al-i İmran, 3/83.

¹² Bakara, 2/131.

¹³ Saffat, 37/102.

¹⁴ Bakara, 2/285.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

göster, tevbemizi kabul et; zira tevbeleri kabul eden, çok merhametli olan ancak Sendin!"¹⁵

İmanın altı rüknünden biri olan 'kadere iman', aslında Allah'a mutlak teslimiyetin ifadesidir. Bu teslimiyetle Allah'tan gelen 'lütfü da hoş, kahrı da hoştur' Müslümana.

Önemi oranında teslimiyetin önünde engeller de bulunmaktadır. Bu engelleri kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

a. Kur'an ve sünneti iyi anlayamamak, verdikleri mesajları yeterince kavrayamamak;

b. Hedonizm. Nefsin sınırsız arzularına (haz) boyun eğmek.

c. Narsizm. Resûlullah (s)'in en büyük tehlike gördüğü, 'dünya sevgisi ve ölüm korkusu' olarak nitelendirdiği menfaatpersetik anlamına gelen 'vehn'. Kanaatimizce bugün teslimiyetin önündeki en büyük ve tehlikeli engel vehn (narsizm)dir. Bu insanın mal, mevki, makam, nefsanî arzular gibi bütün za'fiyetlerini kapsamaktadır.

d. Rasyonalizm. Akla güvenerek vahyin önüne çıkarmak. Oysa akıl, her insana göre değişken olduğu gibi mutlak olarak çıkar/fayda ve zararı tesbitten acizdir.

e. Çevre. Bir alimin, doksan dokuz kişiyi öldüren adama, kötü çevresini terkedip iyi bir çevreye gitmesini tavsiye etmesi, çevrenin insan karakter ve duyguları üzerindeki etkinin önemli rolüne işaret etmektedir.

3. ORTAM

Vahiy ilkeleri birer hipotez olarak bırakılmamış, peygamberler aracılığıyla, farklı zaman, ortam ve farklı karakteristik birey ve toplumlarda pratize edilerek empirik bir forma sokulmuştur. Peygamberlerin uygulamaları Kur'an'la özetlenerek vahyin kontrolündeki 'ideal örnek/üsve'tün hasene' olarak takdim edilen Hz. Muhammed (s)'in söz, fiil ve takrirlerinde şekillenmiş, açıklanmış, detaylandırılmış; birey ve toplum olarak sahabede somutlaşmış ve gelecek nesillere aktarılmıştır.

Hadisler gibi Kur'an-ı Kerim de sahabe kanalıyla aktarılmıştır. Sahabilere saldırmak, Hz. Peygamberi devreden çıkarmaya çalışanların inkâr algısıyla örtüşmektedir. Zira Kur'an'ı devreden çıkarma sinsi planının perde arkası önce sahabeyi, sonra hadislerin formunda Hz. Peygamber (s)'i, son olarak Kur'an'ı devreden çıkarmaktır. Halkın genelinin hadis literatüründen habersiz olduğu ülkemizde bu algı operasyonu büyük bir tehlike teşkil etmektedir.

Hz. Peygamber (sav)'in, "*Her çocuk İslâm fitratı (yaratılış)na uygun doğar. Sonra ebeveyni onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecûsî inancına sevkeder. Hayvanın yavruyu sağlam doğurduğu gibi.*" Râvî Ebu Hüreyre, şu âyeti okudu: '*Sen yüzünü hanîf olarak dine; Allah'ın insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İte dosdoğru din budur, fakat insanların çoğu bilmezler*' (Rum, 30/30) hadîsi insan karakterinin, bulunduğu ortamdan ne kadar ¹⁶

¹⁵ Bakara, 2/128.

¹⁶ Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed bin İsmâil bin İbrahim bin el-Muğîre bin Berdizbeh (v. 256/870), *Sahîhu el-Buhârî*, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, İstanbul ty., 23/Cenâiz, 79; Askalânî, el-Hafız Şihabüddin Ebi'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el (v. 852/1448), *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, terkîm, tebvîb, tashîh, tercî' M. F. Abdülbaki, M. el-Hafîb, Kusay M. el-Hafîb, Dâru'r-Rayyân li't-Türâs, Kâhire 1407/1987, III. 260; Muslim, Ebu'l-Huseyn b. el-Haccâc el-Kuşayrî en-Neysâbü'rî (v. 261/875), *Sahîhu Muslim*, thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabiyye, Kahire, 1336/1918, 46/Kader, 5; Ebu Davûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî (v. 275/888), *Sunenu Ebi Dâvûd* (Avnu'l-Ma'bûd ile beraber, Dâru'l-Fikr, Beyrut1399/1979, 39/Sunne, XII. 490, r. 4690;

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

etkilendiğinin ifadesidir. İnsanı etkileyen birinci derece aile ortamı ise, arkadaş çevresi de en az o kadar etkileyici ve insana yön vericidir. Özellikle gençlik yıllarında arkadaş çevresi ailenin de önüne geçebilmektedir. Müsbet arkadaş çevresiyle insan, bir yandan, pozitif fiilleriyle 'a'lây-ı illiyîn/yüceler yücesi'ne çıkarken, diğer yandan negatif fiilleriyle 'esfel-i sâfilin/cehennem dibine' yuvarlanabilmektedir. Ölümüne kadar özveriye götürebilen arkadaşlık duygusu, insanın en güzel vasıflarından biridir.

Sahabe, Arapça 'sahib'in çoğulu olup, "arkadaş, dost, yoldaş, eşlik etmek, taraftar, izlemek, efendi, sohbet etmek" gibi anlamlara gelirken, Türkçe'de, 'arka çıkan, hazır bulunsun bulunmasın, fikir ve düşüncelerini paylaştığı, yaşadığı hayat ilkelerinin büyük kesiminde ortak olduğu, dostunu savunan ve ona her zaman savunan ve koruyan kişiye' denir. Terim olarak, 'Hz. Muhammed (s)'i gören, O'na iman eden ve sohbetinde bulunan kişi'ye denilmektedir. Toplum, töre ve geleneklerimizde arkadaşlığa büyük önem verilmektedir. Arkadaşlığın önemini, tarihinin sayfalarından görmek mümkün ise de, esas anlamını Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber (s) ve arkadaşlarının ilişki ve fedakârlıklarında müşahede ediyoruz.

Kur'an-ı Kerim, arkadaşlıkla alakalı pek çok ve çarpıcı tablolar çizmektedir. Arkadaşlar kelimesi Kur'an-ı Kerim'de tekil ve çoğul olarak 97 defa geçmektedir. Bunların bir kısmı ibret alınması gereken kötü arkadaşlık misalleri iken, bir bölümü ibret alınması gereken örneklerdir.

Her şeyden önce Allah, yüce Peygamberini, çevresinde pervane kesilen o nezih topluma 'Arkadaş' olarak tanıtmaktadır: "*De ki: 'Size bir tek öğüdüm var: İster başkalarıyla birlikte iken, ister yalnız, Allah'ın huzurunda (bulduğunuzun bilincinde) olun ve sonra kendi kendinize, (bu elçi olarak gönderilen) 'arkadaşınızda bir delilik olmadığını düşünün. O yaşayacağınız şiddetli azâba karşı sizi uyardıktan Sizin bu arkadaşınız ne sapsın, ne de aldatılmıştır ve ne' ;¹⁷. başka bir şey yapmıyor Bu arkadaşınız bir deli "¹⁸. de kendi arzu ve heveslerine göre konuşmaktadır (Çocukluğundan beri tanıdıkları bu) arkadaşlarında cinnetten eser "¹⁹. değildir ²⁰. olmadı hiç akıllarına gelmiyor. Oysa o sadece açıktan açığa uyaran biridir*

Her ne kadar Kur'an-ı Kerim'de, 26 defa 'arkadaş' kavramı geçiyorsa da, geleneğimizde yol arkadaşlığı, hapishane arkadaşlığı, askerlik arkadaşlığı ve dava arkadaşlığı gibi arkadaşlıklar ön plana ön plana çıkmaktadır.

a. Yol arkadaşlığı. Hz. Ebu Bekir, müşriklerin en çok dış biledikleri Resûlullah (s)'ın arkadaşıydı. Her şeyi göze alarak 'arkadaş'ını yalnız bırakmadı ve ölüm yolculuğuna çıktı. Buna rağmen kendisi için değil, arkadaşının bir tehlikeyle karşılaşabileceğinden endişe ediyordu. Allah bu endişesini, "*Hani bir zaman Peygamber, iki kişiden biri iken kâfirler onu Mekke'den çıkardılar. Onlar mağarada .tesellisiyle giderdi ²¹ iken arkadaşına 'Üzülme Allah bizimle beraberdir*

Kur'an Musa (as) ile Hızır (as) olduğu söylenen bir bilge kişi arasındaki yol arkadaşlığını şöyle anlatmaktadır: "*Musa (s) deniz kenarında yolculuk yaparken bilge bir zatla karşılaşır ve 'Neyin doğru olduğu konusunda sana verilen bilgiden bana da öğretmen için senin peşinden gelebilir miyim (seninle arkadaşlık yapabilir miyim?)' dedi. Bilge kişi: 'Sen benimle birlikte(yken olacak olanlara) katlanamazsın' dedi. Çünkü tecrübe alanı içinde kavrayamayacağın şeye nasıl katlanabilirsin ki?' Musa: Allah dilerse, beni sabırlı biri olarak bulacaksın, ben hiçbir konuda sana uyumsuzluk*

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Süre (v. 279/892), *el-Câmiu's-Sahîh vehüve Sunenu't-Tirmizî*, Dâru'l-Fikr, Beyrut ty., 33/Kader, 5.

¹⁷ Sebe', 34/46.

¹⁸ Necm, 53/2-3.

¹⁹ Tekvîr, 81/2.

²⁰ A'râf, 7/184.

²¹ Tevbe, 9/40.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

*göstermeyeceğim' dedi. Bilge: 'Pekâlâ o halde eğer benimle arkadaşlık edersen, (yapacağım) şeyler hakkında, sana açıklamada bulununcaya kadar bana hiçbir şey*²² *"sormayacaksın' dedi. Böylece ikisi yola koyuldular*

b. Hapishane arkadaşlığı. Yusuf (as), hapishane arkadaşlarına şöyle demektedir: *"Ey hapishâne arkadaşlarım! Hangisi daha iyidir: Birbirinden ayrı pek çok rabbın varlığına inanmak mı, yoksa bütün varlıklara egemen bir tek Allah'a*²³ *?inanmak mı*

c. Askerlik arkadaşlığı. Bu, inanç, vatan ve milleti koruma arkadaşlığıdır .ki, bunu dava arkadaşlığı kategorisinde ele almak mümkündür

d. Dava arkadaşlığı. Kurân-ı Kerîm, Ashab-ı Kehf'i (mağara/levha. Muhtemelen mağaranın kapısına asılan ve isimleri bulunan plaka) arkadaşlarını inançlarını yaşamak için bir araya gelen ve dönemin zalimi rejiminden kaçarak bir mağaraya sığınan bir grup gencin ölüm-kalım mücadelesini, çarpıcı arkadaşlık²⁴ hikâyesi olarak anlatmaktadır

Arkadaşlığın dört çeşidi de önemli olmakla beraber, hepsinin ortak paydası dava, yani fikir ve düşünce arkadaşlığıdır. Fikir birliğinin olmaması halinde, arkadaşlığın olması mümkün değildir. Dava arkadaşlığı, hayatın bütün cephelerini kuşatan ve fedakârlığı zirveye çıkararak bir arkadaşlıktır. İslâm tarihi, eşsiz dava arkadaşlığı örnekleriyle doludur. Sosyal bir varlık olan insan arkadaşsız yaşayamaz. Hepimizin hayatında vardır önemli bir yer tutan arkadaşlarımız vardır. Sahabe .bağlamında ilkeli arkadaşların sayısını arttırmak her bilinçli bireyin görevidir

Güzel arkadaşlık örnekleri yanında Kur'an-ı Kerim'de kötü arkadaşlık²⁵ örnekleri de anlatılmaktadır

²² Kehf, 18/66-71. 625.

²³ Yusuf, 12/39-41.

²⁴ Kehf, 18/9-11. Ayetlerin devamında Allah onların kişiliğinde, arkadaşlığın ortak paydalarını şöyle tesbit etmektedir:

a. Allah'a sağlam bir imânla bağlı olmak ve bu imandan taviz vermeden onunla şeref duymak: *'Onlar Rablerine iman etmiş gençlerdi.'*(18/13)

b. Doğru yolda ve basiret sahibi olmak: *'Biz de onların hidayet ve basiretlerini arttırmıştık.'* (18/13)

c. Birlik ruhu, cesaret ve kararlılık sahibi olup hak ve doğruyu haykırmaktan çekinmemek: *'Kavimlerinin karşısına dikilip, tam bir kararlılıkla şu gerçeği haykırdıkları zaman, biz onların kalplerini pekiştirip cesaret vermiştik.'* (18/14)

d. Allah'tan başkasına boyun eğmemek ve bunu kurtuluşun yegane gerçeği olarak kabul etmek: *'Biz, O'ndan başka hiçbir ilâha tapmayız.'*(18/14)

e. Hak ve doğru olandan başka bir şey konuşmamak: *'Yemin olsun ki, eğer biz bunun aksini söyleyecek olursak, o takdirde saçma-sapan bir şey söylemiş oluruz.'* (18/14)

f. En yakınları da olsa, haktan sapanlardan ilişkilerini kesen bu arkadaş grubu içinde tam bir dayanışma ve ittifak anlayışı bulunmakta ve bir uyum içinde hareket etmek.

g. Yöneticiye tam itaat anlayışı: *'İçlerinden biri diğerlerine şöyle dedi: 'Madem ki kavminizden ve Allah'tan baka tapmışlardı şeylerden uzaklaştınız; o halde mağaraya sığının.'* (18/16)

h. Bütün tedbirleri aldıktan sonra Allah'a güvenmek, O'na sığınmak ve başarıyı O'ndan beklemek: *'Rabbimiz, rahmetiyle size genişlik versin ve işinizi rast getirip kolaylaştırsın.'*(18/16)

²⁵ Bu örnekler dışında, gönderilen peygamberlerin direktiflerine uymayan Ashâbu'l-Karye (Köy Arkadaşları); Şuayb (as)'ın peygamber olarak gönderildiği Ashâb-ı Medyen/Eyke (şehir Arkadaşları); Ashâbu'r-Res (Kuyu,

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

ASHAB/ARKADAŞLAR .4

Allah, pek çok ayette ashâbı methü-senâ etmiş, onları örnek şahsiyetler olarak insanlığa takdim ederek ebedileştirmiştir. Onlar da, hayatlarını Resûlullah (s)'a fedâ edecek düzeyde itaat etmiş ve bağlanmışlar. O'nun uğrunda canlarını, mallarını, çocuklarını, hatta vatanlarını kurban eden o eşsiz iman ve itaat abidelerini, 'mü'min', mücahit', 'fedakâr', 'müttakî', 'kahraman' gibi kavramlarla değil sahabî/arkadaş' kavramıyla ifade etmekten, arkadaşlığın Müslümanın hayatında ne boyutta bir önem taşıdığını anlıyoruz. Farklı anlamları yanında, 'arkadaş' anlamında bu kavramın :Resûlullah (s) tarafından çok sık kullanıldığını görmekteyiz

Ebu Hüreyre rivayet eder: Resûlullah (s) mezarlığı ziyaret ettiğinde, "Ey .1 mü'minler diyarı, Allah'ın selâmı üzerinize olsun, inşaallah biz de size kavuşacağız, siz kardeşlerimizi görmek isterdik" buyurdu. Beraberindekiler, "Biz kardeşleriniz değil miyiz (ya Resûlallah)?" dediler. Resûlullah (s), "Sizler arkadaşlarımızız" ²⁶.buyurdu

Resûlullah (s) buyurur: "Sizden önce Havz'ın başına varacağım. .2 (Cehennem gitmemeleri için) bazı kişiler hakkında (Rabbimle) tartışacağım, ancak yenileceğim. Rabbime, 'Ya Rabbi! Bunlar arkadaşlarımdır, bunlar arkadaşlarımdır' diyeceğim. Bana, 'Sen, senden sonra (bazı arkadaşlarının) neler yaptıklarını (İslâm ²⁷.adına neler uydurduklarını) bilmiyorsun" denilecektir

Resûlullah (s) Hicretin 6. yılında Umre yapmak üzere Mekke'ye doğru .3 yola çıktı. Hudeybiye'de mola verdiği müşrikler Mekke'ye girmesine ve Umre yapmasına izin vermeyeceklerini söylediler. Hz. Peygamber (s), bazı şartlarla bir anlaşma yaptı. Gölgelediği ağacın altında, arkadaşlarından ona kayıtsız-şartsız itaat edeceklerine dâir bey'at aldı ki buna Bey'atü'r-Rıdvân, O'na bey'at eden mü'minlere Allah bu arkadaş ²⁸.Ashâbu's-şecere (ağaç altında bey'at eden arkadaşlar) denir grubuyla alakalı şöyle buyurmaktadır: "(Ey Muhammed,) o ağacın altında bağlılıklarını bildiren mü'minlerden Allah razı olmuştu, çünkü onların kalblerinde geçeni biliyordu; böylece Allah, onlara bir iç huzuru bağışladı ve yakında ²⁹.gerçekleşecek bir zafer(in müjdesi) ile onları ödüllendirdi

Arkadaşlığa verilen değer ve onları korumanın en güzel örneklerinden .4 birini de Resûlullah (s)'ın şu fermanında buluyoruz: "Arkadaşlarını hakkında Allah'tan korkunuz, arkadaşlarını hakkında Allah'tan korkunuz! Benden sonra (kendi çıkarlarınız için) onların aleyhinde konuşmayınız. Onları seven beni sevdiğinden dolayı sever, onları sevmeyen beni sevmediğinden dolayı sevmez, onları rahatsız eden beni rahatsız etmiş olur, beni rahatsız eden Allah'ı rahatsız etmiş olur, Allah'ı rahatsız ³⁰.edeni ise Allah kısa sürede yakalar (cezalandırır)

Resûlullah (sav), kıyâmete kadar samimi arkadaşlarını koruma altına almış .ve onların haklarını kendi haklarıyla; hatta Allah'ın haklarıyla eşdeğer görmüştür

Bir başka arkadaşlık örneğini yine Resûlullah (s)'ın şu alicenaplık ve .5 vefakârlık dolu talimatında buluyoruz: "Arkadaşlarının aleyhinde konuşmayınız. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, biriniz (Allah yolunda) Uhud dağı kadar altın da tasadduk etse, onların (Allah katındaki) mertebesine, hatta

Maden Ocağı Arkadaşları; amel defterleri sol ellerinden verilen (Ashâbu's-şimâl/Sol Arkadaşları, Cehennem Arkadaşları gibi arkadaşlıklar da Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılmaktadır.

²⁶ Muslim, 2/Tahâre 12.

²⁷ Buharî, 92/Fiten 1; Muslim, 43/Fedâil 9.

²⁸ Askalânî, Fethi, VII. 503-507.

²⁹ Fetih, 48/18. 622.

³⁰ Tirmizî, 50/Menâkab 59.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

Hem Kur'ân-ı Kerim'de, hem Hz. Peygamber ³¹ "mertebelelerinin yarısına ulaşamaz (sav)'in örnek hayatında, hem O'nun birer fedakârlık abidesi olan arkadaşlarının hayatında, hem de onları izleyen vefakâr şahsiyetlerin hayatlarında binlerce dillere .destan arkadaşlık örneğini görmek mümkündür

Merhum Mehmet Akif, bin bir çile, ızdırab ve fedakârlıkla kazanılan İstiklâl ,Savaşı ertesinde

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın!' diyerek vatan-millet ' ,bağımsızlık ve savunmasını arkadaşına emanet ederken, Necip Fazıl

İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal'

Hamallık ki, sonunda, ne rütbe var, ne de mal

;Yalnız acı bir lokma, zehirle pişmiş aştan

'Ve ayrılık, anneden, vatandan, arkadaştan

diyerek, arkadaştan ayrılmanın anneden ayrılmakla eşdeğer olduğunu dile getirmektedir. Genel olarak insan karakterinin analizinde komşuluk, ticârî ortaklık ve arkadaşlığın kriter olarak alınması da arkadaşlığın insan hayatındaki önemli rolüne .işaret etmektedir

SAHABE .5

İcma-ı ümmet ile sahabe tarihin en mümtaz neslidir. Her insanın yegane yaşama gayesi olan 'saadet'i bu dünyaya taşımış ve 'Asr-ı Sadet'i fiilen insanlığa sunmuşlardır. Allah, sahabe toplumu hakkında pek çok yerde "*Kurtulanlar ancak bunlardır*"³² "*Allah size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize sindirmiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır*"³³ "*Öne geçen ilk mühacirler ve ensar ile onlara güzellikle tabi olanlar var ya, Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır*"³⁴ "*İşte doğru olanlar bunlardır*"³⁵ buyurmaktadır.

"*İslâm'a ve dolayısıyla (cennete girişte) ileri geçerek birinciliği kazanan Mühâcirler ve Ensâr, bir de güzel amellerle onların izinde giden mü'minler (var ya), Allah onlardan râzı olmuştur, onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır*"³⁶

Allah yine buyurur: "*Hakikaten Allah (Hudeybiye'de) ağacın altında sana bey'at etmekte oldukları vakit, o mü'minlerden râzı oldu*"³⁷ "*Onlar o kimselerdir ki, Allah kablerini takvâ ile imtihân etmiştir. Onlara mağfîret ve büyük bir mükâfât vardır*"³⁸ "*İşte bunlar, Allah'ın kendilerine hidâyet verdiği kimselerdir ve bunlar gerçek akal sâhipleridir*"³⁹

Sahabe denilince genel olarak Mühacir ve Ensar akla gelmektedir. Allah her iki kesim hakkında da önemli medh-ü-senalarda bulunmuştur:

Allah, Mühacirlerle alakalı şöyle buyurmaktadır:

"(Ganimet) *o fukarâ ve muhâcirler içindir ki (Mekke müşriklerinin baskısı üzerine) yurtlarından ve mallarından çıkarılmışlardır. Bununla Allah'tan bir rızık ve rızâ isterler. Allah ve peygamberine yardım ederler. İşte bunlar sâdık olanlardır*"⁴⁰

Komşuluk bakımından arap kabilelerinin en azizi, sevgi ve fedakârlık ehli Ensâr hakkında da şöyle buyurur: "(Muhâcirlerden) *önce (Medîne'yi) yurt ve imân*

³¹ Tirmizî, 50/Menâkıb 59.

³² Tevbe, 9/20.

³³ Hucurat, 49/7.

³⁴ Tevbe, 9/100

³⁵ Haşr, 28/8.

³⁶ Tevbe, 9/100.

³⁷ Feth, 48/18.

³⁸ Hucurât, 49/3.

³⁹ Zümer, 39/18.

⁴⁰ Haşr, 59/8.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

evi edinenler, kendilerine hicret edip gelenlere sevgi besleyenler. Onlara verilen şeylerden dolayı nefislerinde bir kaygı duymazlar; kendilerinde ihtiyaç bile olsa başkalarını nefislerine tercih ederler.⁴¹

Ensâr'ı sevmek bağışlanmanın anahtarıdır: "Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce imân ile geçenleri bağışla."⁴²

Berâ b. Azib rivâyet eder: "Rasûlullah (s)'ın Ensâr hakkında şöyle dediğini duydum: "Mü'minden başkası onları sevmez, munâfaktan başkası onlara buğz etmez; onları seven Allah'ı sevmiş olur, onlara buğz eden Allah'a buğz etmiş olur."⁴³

Zeyd b. Cârîye el-Ensârî rivâyet eder: "Muâviye'nin tahtı etrafında oturuyorduk. Yanımıza geldi ve Rasûlullah (s)'tan şöyle işittiğini söyledi: "Ensâr'ı seveni Allah da sever, Ansâr'a buğz edene Allah da buğz eder." Ayrıca bu konuda başka şeyler de söyledi.⁴⁴

Sahabe, Allah ve Resûlü'ne teslim olmuş ve Allah'a sığınan bir nesildir: "O teslimiyet gösterip Rablerine sığınanlar üzerine, Rablerinden mağfiret, rahmet (ve cennet) vardır; ve işte onlar hidâyete ermiş olanlardır."⁴⁵

Sahabe, Allah ve Resûlü'ne şehadet sözünü veren bir nesildir: "Allah, Rasûlü'ne ve mü'minlere takvâ kelimesini (şehâdet ve tevhîd sözünü) de ilhâm etmişti. Onlar da buna layık ve ehil idiler. Allah her şeyi kemâl üzere bilendir."⁴⁶

Sahabe, iman ve Allah'a bağlılıkları zirve yapan bir nesildir: "Allah O'dur ki imân üstüne imân arttırsınlar diye, mü'minlerin kalbine manevî huzuru indirdi."⁴⁷

Sahabe, mü'min olmanın bütün vasıflarını ruhlarında yaşayan ve davranışlarına yansıtan bir nesildir: "Muhammed Allah'ın peygamberidir. Onunla beraber bulunanlar (ashâbı kirâm), kâfirlere karşı çok şiddetli, kendi aralarında gayet merhametlidirler. Onları rûku ve secde eder halde (namaz kılarken) Allah'tan sevâb ve rızâ istediklerini görürsün. Secde eserinden (çok namaz kılmaları yüzünden meydana gelen) nişânları yüzlerindedir. İşte onların Tavrat'taki vasıfları budur. İncildeki vasıfları da şu: Onlar filizini çıkarmış ekine benzerler. Derken o filizi kuvvetlendirmiş de kalınlaşmış, nihâyet gövdeleri üzerine doğrulup kalkmış; ekincilerin hoşuna gidiyor. Bu teşbih, kâfirlere (ashâba) öfkelenmek içindir. Onlardan İmân edip sâlih ameller işleyenlere, Allah bir mağfiret ve büyük bir mükâfât va'detmiştir."⁴⁸

Sahabe, Allah'ın lütuf ve nusratına mazhar olmuş bir nesildir: "Ey peygamber! Allah sana ve mü'minlerden senin izinde bulunanlara yeter."⁴⁹

Sahabe, kurtuluşa eren ve bedî cennetle mükâfatlandırılan bir nesildir: "Mallarıyla ve canlarıyla cihâd ettiler. İşte bütün hayırlar bunların.. Ve asıl kurtuluşa

⁴¹Haşr, 59/9.

⁴²Haşr, 59/10.

⁴³ *Buhârî*, 63/Menâkub, 4, Askalanî, *Feth*, VII. 140, R. 3783; *Müslim*, 1/ İmân, 33, R. 75; *Tirmizî*, 50/Menâkub, 66, R. 3900 (Tirmizî: Bu Hadis sahîhtir.); Ahmed, İbn Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1413/1992, I. 292 Ensâr'a ilişkin fazilet rivâyetlerinin tenkidi için bkz. Hatiboğlu, *Siyâsî*, s. 21-22, 26.

⁴⁴ Ahmed, *Müsned*, I. 96, 100; Heysemî, el-Hâfız Nurüddin Ali b. Ebi Bekir el-Heysemî (v. 807/1404), *Mecmeü'z-Zevâid ve Menbeü'l-Fevâid*, Daru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, ty., X. 39.

⁴⁵Bakara, 2/157.

⁴⁶Feth, 48/26.

⁴⁷Feth, 48/4.

⁴⁸Feth, 48/29.

⁴⁹Enfâl, 8/64.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

erenler de bunlardır. Allah onlara (ağaçları) altından nehirler akan cennetler hazırladı; içlerinde ebedî olarak kalacaklar. İşte bu en büyük seadettir."⁵⁰

Sahabe, nefis ve mallarını Allah'tan ecir bekliyerek infâk ettiler, evlâd, aile ve evlerinden fedâkârlık yaptılar, vatanlarından, kardeşlerinden ayrıldılar; babalarını, kardeşlerini (İslâm uğruna) öldürdüler.⁵¹ Aşırı sabır gösterdiler, ve tevekkülle onlara düşmanlık edenleri Müslüman olduktan sonra öne çıkardılar; böylece Allah'ın rızâsını mala, tevazuu üstünlüğe, gurbeti memleketlerine tercih ettiler.⁵²

Allah'ın gönüllerini fethettiğini, kalblerine sekîneti (güven ve ıtım'nân) verdiğini, rıza ve rahmetiyle onları müjdelediğini şu İlahî müjdeden anlıyoruz: "*İmân edenler, hicret yapanlar, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlar, Allah katında daha büyük dereceye sahiptirler. İşte bunlar, dünya ve ahiret saadetini kavuşanlardır. Rableri, onlara kendilerinden bir rahmet ve rızâ ile içinde tükenmez nimet bulunan cennetleri müjdeler.*"⁵³

Hiç kimsenin sahabenin derecesine ulaşamayacağını şu ayetten öğreniyoruz: "*Elbette içinizden fetihten önce harcayan ve savaşanlar, daha sonra harcıyı savaşanlara eşit değildir. Onların derecesi, sonradan infak eden ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber Allah hepsine de en güzel olanı va'detmiştir. Allah'ın yaptıklarımızdan haberi vardır.*"⁵⁴

Sahabe, tarihin en samimi teslimiyet örnekleridir. Hangi sahabinin hayatı incelense Allah ve Resûlü'ne olan mutlak teslimiyetlerini görmek mümkündür. Bu teslimiyetten arketip bir kaç tablo sunalım

Erkeler .1 .5

Sahabe, Allah ve Resûlü'ne öylesine teslim olmuştur ki, zihinlerinde .1 .1 .5 :geçen düşünceleri bile sorgulamakta ve onlardan rahatsız olmaktadır

Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ındır. İçinizdekileri açığa vursanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir, sonra dilediğini affeder, ayeti nazil olunca Resûlullah (s)'ın ⁵⁵dilediğine de azap eder, Allah her şeye kadirdir huzuruna çıktılar, diz çöktüler ve

Ya Resûlallah, namaz, oruç, cihad ve sadaka gibi gücümüzün yettiği ibadetlerden sorumlu tutulduğumuz (ve gücümüz nispetinde yerine getirdiğimiz) halde hakkımızda gücümüzün yetmediği bu ayet mi nazil oluyor?' dediler. Resûlullah (s)

Sizden önceki Tevrat ve İncil'e inananların dedikleri gibi 'duyduk ve karşı çıktık' demek mi istiyorsunuz? Hayır! 'Duyduk ve itaat ettik! Mağfiret etmek sana aittir ve dönüşümüz Sana'dır' deyiniz' buyurdu. Sahabe bunu kabullenip boyun eğince Allah Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman

⁵⁰ Enfâl, 8/63-64.

⁵¹ Hz. Ömer, Saîd bin As'ın yanından geçerken şöyle dedi: "Babanı öldürdüğümü zannederek sanki nefsinde bana karşı bir kin beslediğini görüyorum. Onu öldürmüş olsaydım, bundan dolayı senden özür dilemezdim. Ben dayım As bin Hişâm bin Muğîre'yi öldürdüm. Babana gelince, yanından geçerken öküz gibi can çekişiyordu (böğürüyordu). Ben de onu öldürmekten vazgeçtim." (İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdilmelik, *Sîretü'n-Nebî*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, Mektebetü Dari't-Türas, Kâhire, ty., II.277.)

⁵²Bkz. *Buhârî*, 63/Menâkıbü'l-Ensâr, 45; Askalanî, *Feth*, VII. 266, R. 4230.

⁵³Tevbe, 9/20-21.

⁵⁴ Vakıa, 56/10.

⁵⁵ Bakara, 2/284.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

ettiler ve şöyle dediler: "Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz." Şöyle de dediler: "İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır." Ayetleri nazil oldu. Ashab bu talimatlara uyunca Allah 284. ayetin hükmünü, "Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararındadır. (Şöyle diyerek dua ediniz): "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfir'ler topluluğuna karşı bize yardım et"⁵⁶ ayetleriyle neshetti.

5. 1. 2. Sahabenin en bariz ve ayırıcı özelliği Allah ve Resûlü'ne "duyduk ve itaat ettik" düzeyinde teslim olmalarıdır ki yukarıda Allah ve Resûlü bu teslimiyetlerini tescil ve tasdik etmektedir.

Öylesine teslim olmuşlar ki, Allah'tan başka kimsenin bilmediği suçun cezası en acı verici şekilde ölüm de olsa, "Hiçbir kınayanın kınamasından korkmadan"⁵⁷ kendi gönül rızalarıyla gitmekte ve boyunlarını İlahî hükmün önüne uzatmaktaydılar:

5. 1. 3. Maiz b. Malik el-Esemî Resûlullah (s)'a gelerek, 'Ya Resûlallah, nefsimi zulmederek zina yaptım, beni temizlemenizi istiyorum' dedi. Resûlullah (s) onu geri çevirdi. Ertesi gün tekrar geldi ve 'Ya Resûlallah, zina yaptım' deyince Resûlullah (s) ailesine haber gönderip 'aklında bir sorun olup-olmadığını' sordu. 'Hayır, akılı gayet yerinde, Görüldüğü kadar bizim en akıllılarımızdandır' dediler. Üçüncü gün tekrar geldi. Resûlullah (s) tekrar ailesine haber gönderdi (ve bir sorunu olup-olmadığını) sordu. 'Hayır, aklında herhangi bir problemi yoktur' dediler. Dördüncü gün gelince (beline kadar) bir çukur kazıldı ve recmedildi."⁵⁸

5. 1. 4. Bilal-i Habeşî ile tartışan Ebu Zer el-Gifarî kendine hakim olamadı ve Bilal'e, 'Ey siyah kadının oğlu!' dedi. Bu bilal'i incitti ve bir süre sonra Resûlullah (s)'a giderek şikayette bulununca Allah'ın Resûlü sinirlendi, Ebu Zer'i çağırdı ve "Ey Ebu Zer! Sende hala cahiliyye kalıntıları görüyorum. Kişi anasının renginden dolayı kınanır mı?" diye sordu. Ebu Zer, Allah' ve Resûlü'ne olan teslimiyetiyle hatasını anladı ve Bilal'in kapısına giderek yanağını eşiğine koyup uzandı. Evinden çıkıp Ebu Zer'i o halde gören Bilal,

-Bu ne halder ya Eba zer, lütfen kalkın dedi. Ebu Zer,

-O siyah ayağımla yüzüme basmadıkça kalkmayacağım dedi. Bilal,

-Ne diyorsun Ya Eba Zer? Lütfen ayağa kalkınız dedi. Ebu Zer,

-Asla! dedi. Bilal, çaresiz bir şekilde, gözyaşları yanaklarından süzülerek ayağını Ebu Zer'in yüzüne sürünce Ebu Zer de aynı duygularla kalktı ve kucaklaştılar.⁵⁹

Ma'rûr, Rebeze'de Ebu Zer ile kölesini aynı tip kıyafet içinde görünce nedenini, sordum. Ebu Zer, 'Bir zaman bir adamı annesinden dolayı ayıplamıştım. Resûlullah (s) bana "Ey Ebu Zer! Onu annesinden dolayı mı ayıpladın? Sende hala cahiliyye kalıntıları var. Köleler sizin kardeşleriniz ve hizmetçilerinizdir. Allah onları sizin korumanıza vermiştir. Kimin korumasından bir kardeşi varsa yediğinden ona

⁵⁶ Bakara, 2/285-286. Ahmed, Müsned, II. 412; İbn Kesir, İmâdüddin Ebu'l-Fidâ (v. 774/1372), Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm, thk. heyet, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1984, I. 501.

⁵⁷ Maide, 5/54.

⁵⁸ Müslim, 29/Hudûd 23.

⁵⁹ Ahmed, Müsned, V. 158.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

yedirsin, giydiğinden ona giydirsin! Onlara güç yetiremeyecekleri işleri yüklemesin; yüklese de ona yardım etsin” buyurdu.⁶⁰

Hız. Ömer, ‘Ebu Bekir efendimizdir ve efendimizi (Bilal-i Habeşî) azad etmiştir’ diyordu.⁶¹

5. 1. 5. Zeyd bin Desine (v. 3/), Mekke müşrikleri tarafından yakalanıp öldürülmeye götürülürken Ebû Süfyan,

‘Ya Zeyd, Allah için doğru söyle, senin yerine Muhammed (s) olup O’nu öldürseydik de sen ailenin yanına dönseydin sevinir miydin? dedi. Zeyd,

‘Vallahi! Medine’de oturduğu yerde Resûlullah (s)’ın ayağına bir diken batacağına, öldürülmeyi tercih ederim’ cevabını verdi. Ebû Süfyan, ‘Muhammed (s)’in arkadaşlarının O’nu sevdikleri kadar Âdemoğulları’ndan kimsenin diğer bir kimseyi sevdiğini görmedim” dedi.⁶²

Bu da sahabenin Peygamber’lerine olan sevgi ve teslimiyetleriydi.

5. 1. 6. Bu, bütün Ensar’ı temsilen, “Sana iman ve tasdik, getirdiğin mesajlarının hak olduğuna şahadet ettik ve duyduklarımıza kayıtsız-şartsız itaat edeceğimize kesin söz verdik. Dilediğin gibi yürü ya Resûlallah, biz Sen’le beraberiz. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah’a yemin olsun, bizi bu denize sürersen dalar ve bizden bir tek kişi geri kalmaz ve yarın düşmanımızla karşılaşmaktan çekinmeyiz!” diyen Sa’d b. Muaz ve Ensar’ın teslimiyetidir.⁶³

5. 1. 7. Mikdad b. el-Esved de Bedir savaşında, “Ya Resûlullah (s), İsrailoğulları gibi “*Git Rabbin ve sen savaşın biz burada oturup bekleyeceğiz*”⁶⁴ demeyiz, ‘Allah’a yemin olsun ki, senin yürüdüğün yere kadar yürürüz’ derken bu teslimiyeti dile getiriyordu.⁶⁵

5. 1. 8. “*Ey iman edenler! Uyuşturucu, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans oyunları birer şeytan işi pisliktir, bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz*”⁶⁶ ayeti nazil olur olmaz evlerindeki bütün içki küplerini sokaklara döken sahabe bu teslimiyeti gösteriyordu.⁶⁷

5. 1. 9. Nübüvvetin 5. yılında (Miladi 615) bu işkenceler tahammül sınırını zorlayınca, Server-i Enbiya Efendimiz ashabına "Habeşistan'da adil bir kral bulunduğunu, orada herkesin zulüm görmeyen yaşadığını" söyledi ve oraya hicret etmelerini tavsiye buyurdu.

5. 1. 10. İdam sehpasındaki Hubeyb b. Adî’nin,

‘Müslüman olarak öldürülürken önemsemem

Nasıl ölersem öleyim Allah içindir ölümüm.

Bu Allah’ın Zatı içindir, O dilerse,

Koparılmış organlarımı bereketlendirir’⁶⁸

beyitleriyle dile getirdiği duyguları da bu teslimiyetin sonucuydu

⁶⁰ Buharî, 2/İman 22; Müslim, 27/Eyman 40.

⁶¹ Buharî, 62/Fedâilü’s-Shabe 23.

⁶² Cezerî, Ebü’l-Hasan Ali b. Muhammed (555-630), *Üsdü’l-Gabe f. Ma’fifeti’s-Sahabe*, thk. Heyet, Daru’s-Şa’b, ty., yy., II. 287.

⁶³ Müslim, 32/Cihâd, 83; İbn Hişam, Sire, II. 253-254. Vâkadî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer (v. 207/), *Kitabü Sireti Rasûlillahi ve Meğâzihu*, ty., yy., I, 48-49.

⁶⁴ Maide, 5/5.

⁶⁵ Buharî, 65/Tefsîr 5, 64/Meğâzî 4.

⁶⁶ Maide, 5/90.

⁶⁷ İbn Kesîr, *Tefsîr*, I. 547.

⁶⁸ Askalanî, *el-İsabe fi Temyizi’s-Sahabe*, yy., ty., II. 121.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

Sahabe'nin tereddüt etmeden birinci ve ikinci Habeşistan hicretleri ile dünya namına her şeylerini feda ederek Medine'ye hicret etmeleri de Allah ve Resûlü'ne teslimiyetlerinden başka bir şey değildi.

5. 1. 11. Rasûlullah (s), "Ben bu gece Mekke'den Kudüs'e gittim; oradan da göklere çıktım" dediği zaman, ashab tereddüt etmeden inandılar ve imanın nasıl bir teslimiyet olduğunu ortaya koydular.

Bütün sahabe, "Kim bütün varlığıyla görürcesine (muhsin olarak) inandığı Allah'a teslim olursa, işte o kopması mümkün olmayan bir halkaya (Kur'an ve sünnete) yapışmış olur"⁶⁹ ayetinin dile getirdiği teslimiyetin timsalidirler.

5. 2. Kadınlr

5. 2. 1. İmran b. Husayn anlatır: "Cüheyne kabilesinden zinadan hamile bir kadın Resûlullah (s)'a gelerek, 'Ey Allah'ın Peygamberi, haddi gerektiren bir günah işledim, bana had cezasını uygula' dedi. Resûlullah (s) velisini çağırdı ve "Buna iyi davran, çocuğunu doğrurunca bana getir" buyurdu. Adam dediğini yaptı. Resûlullah (s) elbiselerinin sıkıca bağlanmasını buyurdu, recmedilmesini emretti, kadın recmedildi ve Resûlullah (s) cenaze namazını kıldırdı. Ömer, 'Zina yaptığı halde cenaze namazını mı kıldırıyorsunuz ya resûlallah?' dedi. Resûlullah (s), "O kadın öyle bir tevbeyle tevbe etmiş ki, Medine'nin yetmiş kişisine taksim edilse hepsine yeter! Kendi iradesiyle Allah'ın hükmüne boyun eğenin tevbesinden daha faziletli bir tevbe biliyor musun?" buyurdu."⁷⁰ Gamidi hanımın recmedilme olayı da Maiz'kine benzer şekilde gerçekleşmiştir.⁷¹

Kadın, erkek, Resûlullah (s)'ın eğitiminde yetişen sahabe böyle bir teslimiyet içinde inandıklarını yaşamış ve arketip/örnek bir nesil olarak tarihe geçmiştir.

5. 2. 2. Uhud Gazvesi'nde Hz. Peygamber (s.)'in öldürüldüğü yayıldı. Halk Müslümanlar bağırıp çağırmaya, ağlama ve sızlanmaya başladılar. Ensâr'dan Sümeyra Hatun evinden çıkıp Uhud'a doğru endişeyle yola çıktı. Yolda eşinin, kardeşinin ve oğlunun ve kayınpederinin şehit düştüklerini öğrendi. Ancak onlarla ilgilenmedi ve rastladığı herkese 'Resûlullah (s) nasıl?' diye sordu.

'İleridedir" dediler. Resûlullah (s)'ın yanına varıncaya ve O'nu görünceye kadar içi rahat etmedi. O'nu görünce,

'Yâ Resûlallah (s), Hepsi yoluna feda olsun. Allah'a şükürler olsun, Seni sağ salım gördüm. Artık olan başıma gelen musibetlerden gam yemem, üzülmem' dedi.

5. 2. 3. 'Allah mühacir hanımları merhametiyle bağışlasın, "Başörtülerini yakalarının aşağısına (kadar indirerek) örtünsünler"⁷² ayeti nazil olunca elbiselerinin kenarlarını yırtarak anında tesettüre girdiler' diyen Hz. Aişe, sahabiye hanımların teslimiyetini ifade etmekteydi.⁷³

⁶⁹ Lokman, 31/22.

⁷⁰ Buharî, 53/Sulh 5; 83/Eymân 3; 93/Ahkâm 39; 86/Hudûd 38, 46; Müslim, 29/Hudûd 24; Ebu Davud, 37/Hudûd 23-25; Nesâî, 46/Kada 22; İbn Mace, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî (v. 275/888), *Sunenu İbn Maceh, Dâru'l-Hadîs, Kâhire, ty., 20/Hudûd 9; Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Behram (v. 250/864), Sünen ed-Darimî, Dâru'l-Fikir, Beyrut, ty., 13/Hudûd 12; Malik, b. Enes, el-Muvattâ, takdim, thk., thrc., Arif el-Hac, Said Muhammed Lahham, Daru İhyai'l-Ulûm, Beyrut 1411/1990, 42/Hudûd 6.*

⁷¹ Müslim, 29/Hudûd 23.

⁷² Nur, 24/31.

⁷³ Buharî, 65/Tefsîr, 12.

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

SONUÇ

Ciltler sahabe'nin fazilet ve teslimiyetlerini dile getirmeye yetmemiştir. Allah'ın, "Ben onlardan razıyım, onlar da benden razıdırlar" buyurması bile onların insanlığa nasıl bir arketip olduklarını ifadeye yeter. Kaldı ki Allah'ın Resûlü de aynı meyanda sahabe'nin fazilet ve üstünlüklerini defaatla dile getirmiş ve "Allah için ashabımı eleştirmeyin, Allah için ashabımı eleştirmeyin!" buyurmuştur.

İfk hadisesinde tebrîe ayeti (Nur, 24/11-13) indikten sonra annesinin, "Resûlullah (s)'a teşekkür et" dediği Hz. Aişe'nin, "Beni tebrîe eden Allah'tır; ancak O'na teşekkür ederim" demesi de sahabe'nin Allah'a olan teslimiyetlerinin başka bir örneğidir.

Rümeysa, çocuk yaşta ki oğlu Enes b. Malik'in elinden tutup Resûlullah (s)'a giderek, "Ya Resûlallah, Ensar'ın erkek ve kadınlarından size hediye vermeyen kimse kalmadı. Benim ise bu oğlumdan başka hediye edecek bir şeyim yoktur. Size hizmet etmesi için lütfen kabul buyurun" demesi, bu teslimiyetin ayrı bir tablosudur.

Konumuzu, arkadaşta bulunması gereken ideal kriterleri derli-toplu olarak vermekle bitirelim:

- .Allah'a sağlam bir imanla bağlı olmak ve bundan taviz vermemek .1
- .Doğru yolda ve basiret sahibi olmak .2
- .Birlik ruhu içinde, cesaret ve kararlılık sahibi olmak .3
- .Allah'tan başkasına boyun eğmemek .4
- .Hak ve doğru olandan başka bir şey konuşmamak .5
- .En yakınları da olsa haktan sapanlarla işbirliği yapmamak .6
- .Muhakeme ve araştırmaya dayanarak karar vermek .7
- .Yalan söylemekten şiddetle kaçınmak .8
- .İnancı eyleme dönüştürmek .9
- .Arkadaşlık ruhunu yaşamak .10
- .Arkadaşına tam bir güvenle inanmak ve saygı duymak .11
- .Bütün tedbirleri aldıktan sonra Allah'a sığınmak .12
- .Sabır ve tahammül sahibi olmak .13
- .Arkadaşının her davranışını gereksiz sorgulamamak .14
- .Tecrübelerinden yararlanmak .15
- .Gerekçeleri öğrenmeden karara varmamak .16
- .Daima hayrı ve doğru yolu tavsiye etmek .17
- .Arkadaştan, yapabileceği taleplerde bulunabilmek .18
- .Arkadaşın talebini ciddiye almak ve yerine getirmek.(628) .19

KAYNAKÇA

Ahmed, b. Muhammed ,b. Hanbel (v. 241/855)*Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1413/1992.

Askalanî, el-Hafız Şihabüddin Ebi'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el (v. 852/1448), *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, terkîm, tebvîb, tashîh, terci' M. F. Abdülbaki, M. el-Hatîb, Kusay M. el-Hatîb, Dâru'r-Rayyân li't-Türâs, Kâhire 1407/1987.

Askalanî, *el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe*, yy., ty.

Buharî, Ebu Abdillâh Muhammed bin İsmâil bin İbrahim bin el-Muğîre bin Berdizbeh (v. 256/870), *Sahîhu el-Buhârî*, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, İstanbul ty.

Cezerî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed (555-630), *Üsdü'l-Gabe f. Ma'fifeti's-Sahabe*, thk. Heyet, Daru's-Şa'b, ty., yy

Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Behram (v. 250/864), *Sünen ed-Darimî*, Dâru'l-Fikir, Beyrut, ty.

Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî (v. 275/888), *Sünenü Ebi*

ULUSLARARASI İSLAM VE MODEL İNSAN SEMPOZYUMU

- Dâvûd* (Avnu'l-Ma'bûd ile beraber, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1399/1979).
- ,*Heysemîl-Hâfız Nurtüddin Ali b. Ebî Bekir el-Heysemî* (v. 807/1404),
Mecmeü'z-Zevâid ve Menbeü'l-Fevâid, Daru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, ty.
- İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdilmelik (v. 218/833), *Sîretü'n-Nebî*, thk.
Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, Mektebetü Dari't-Türas, Kâhire, ty.
- ,İbn Kesîrîmâdüddin Ebu'l-Fidâ (v. 774/1372), *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*,
thk. heyet, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1984.
- İbn Mace, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvînî (v. 275/888),
Sünenü İbn Maceh, Dâru'l-Hadîs, Kâhire, ty.
- Malik, b. Enes (v. 179/795), *el-Muvattâ*, takdim, thk., thrc., Arif el-Hac,
Said Muhammed Lahham, Daru İhyai'l-Ulûm, Beyrut 1411/1990.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn b. el-Haccâc el-Kuşayrî en-Neysâbü'rî (v. 261/875),
Sahihu Muslim, thk. Muhammed Fuad Abdalbaki, Dâru İhyai'l-Kutubi'l-Arabiyye,
Kahire, 1336/1918.
- Nesâî, Ebu Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali b. Bahr (303/915),
Sünenü'n-Nesâî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ty.(Süyûtî ve Sindî'nin şerhleriyle).
- Özek, Ali ve ekibi, *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Meali*, Medine
.1992/1412
- Şatbî, Ebu İshak İbrahim b. Musa (v. 790/1388), *el-Muvafakat fi Usûli's-*
Şeria, Daru'l-Ma'rife, Beyrut ty
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Süre (v. 279/892), *el-Câmiu's-Sahîh*
vehüve Sunenü't-Tirmizî, Dâru'l-Fikr, Beyrut ty.
- Vâkidî, Ebu Abdullâh Muhammed b. Ömer (v. 207/), *Kitabü Sîreti*
Rasûlillahi ve Meğâzîhu, ty., yy.